

XILOGRAFIES

Rosa
Riera

Biblioteca
de Catalunya

IBC Biblioteca
de Catalunya

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
i Mitjans de Comunicació

ISBN 978-84-7845-021-3

9 788478 450213

44

XILOGRAFIES

**ROSA
RIERA**

Biblioteca
de Catalunya

Edició

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

Directora de la Biblioteca de Catalunya

Dolors Lamarca i Morell

Textos

Francesc Fontbona

Lluïsa Sala i Tubert

Coordinació

Mercè Gárriz. BC

Reproducció fotogràfica

Matriu de l'Institut d'Art i Investigació

Disseny gràfic

Miquel Plana

Impressió

Enric Puigvert. Impremta Callís

Impressió d'orles i xilografies

Miquel Plana

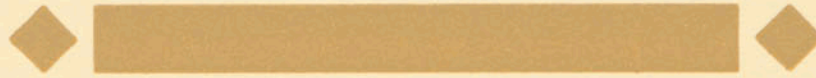
© dels textos: els autors

© de l'edició: Biblioteca de Catalunya

ISBN: 978 - 84 - 7845 - 021 - 3

Dipòsit legal: GI-1466-2007

JUSTIFICACIÓ DE L'EDICIÓ

Aquesta carpeta amb el títol

XILOGRAFIES Rosa Riera

Conté sis estampes xilogràfiques
fruit de la impressió de tres fustes gravades
a les dues cares
i propietat del fons de reserva de la
Unitat Gràfica de la Biblioteca de Catalunya.

Conté també una introducció de
FRANCESC FONTBONA
i un text de
LLUÏSA SALA i TUBERT
que donen referències de l'artista.

Les fustes s'ha imprès sobre paper de fil crema
amb una Minerva manual.

Les estampes s'han numerat i marcat en sec
amb l'escut de la Biblioteca.

La portada de la capsa s'ha imprès
amb una xilografia
i tipografies a tres colors.

L'edició, única, consta de 111 carpetes
numerades de l'1 al 111.

Miquel Plana
ha tingut cura de tots els detalls de l'edició.

CARPETA NÚMERO

BC Biblioteca
de Catalunya

2 0 0 7

XILOGRAFIES

Rosa
Riera

INTRODUCCIÓ

FRANCESC FONTBONA

ELS GRAVATS DE ROSA RIERA, UNA ARTISTA CATALANA AL PARÍS AVANTGUARDISTA
LLUÏSA SALA i TUBERT

Biblioteca
de Catalunya

HAN HAGUT DE PASSAR MÉS DE NORANTA ANYS PERQUÈ FÉSSIM UNA MICA DE CAS A ROSA RIERA, l'artista catalana que es va moure més pel París de Guillaume Apollinaire que per la Catalunya noucentista, a la qual pertanyia per cronologia. Tanmateix, la brevetat de la seva vida –almenys de la seva vida pública– i la manca de referències biogràfiques que encara tenim d'ella la converteixen en un personatge envoltat de misteri, tot i les seves reiterades participacions als Salons d'Automne i des Indépendants de París entre 1912 i 1914, els retrats que va fer-li Juan Gris o els dibuixos que ella va publicar a la popular revista *L'Esquella de la Torratxa* de Barcelona el 1914 o, més exactament, al seu *Almanac*.

Ara la Biblioteca de Catalunya ha tingut l'ocasió d'adquirir tres matrius xilogràfiques de Rosa Riera, gravades per les dues cares, de manera que són sis les estampes que contenen. Són xilografies de les

quals fins ara no es coneixien estampacions. És per això que, amb la col·laboració del prestigiós gravador Miquel Plana, que s'ha fet càrrec de la seva estampació, ens ha semblat just donar a conèixer la nostra adquisició en un tiratge limitat, però suficient per divulgar aquest aspecte de l'obra de Rosa Riera, que fou companya d'un altre artista català del París "maleït", desaparegut ben jove i avui pràcticament desconegut, Eduard Egozcue.

Rosa Riera fou pintora, il·lustradora i decoradora de rajoles, i la seva estètica es mou entre el populisme i una tendència a l'art *naïf*, evidentment relacionada amb la que havia exhibit Henri Rousseau, artista també de l'entorn d'Apollinaire. En aquestes xilografies, tanmateix, hi apareix clarament un ressò, potser involuntari i fill més de l'aire del temps que d'una voluntat expressa de situar-se en la seva estela, de la xilografia dels expressionistes alemanys del grup Die Brücke. Obres gravades en fusta d'Ernst Ludwig Kirchner de 1909-1910, d'Erich Heckel de 1910 o de Karl Schmidt-Rottluff d'entre 1911 i 1914, aquestes ja del tot coetànies de

les obres de Rosa Riera, són pràcticament germanes de les que, seguint la mateixa tècnica, va fer l'artista catalana.

Per comentar aquesta edició hem demanat la participació de Lluïsa Sala i Tubert, ja que va ser ella qui a la primavera del 2005 va donar a conèixer per primera vegada la figura de Rosa Riera, a través d'un article a la revista *Goya* de Madrid. En el text de Lluïsa Sala, hi hem intercalat la reproducció d'una matriu més de l'artista, que no pertany a la nostra col·lecció, sinó a la d'un particular, a fi de completar la visió possible de l'activitat xilogràfica de l'artista.

FRANCESC FONTBONA

Membre de l'Institut d'Estudis Catalans
i director de la Unitat Gràfica de la
Biblioteca de Catalunya

Reproducció d'una matriu xilogràfica de
ROSA RIERA

no inclosa en la col·lecció de la Biblioteca de Catalunya,
però pertanyent a la mateixa sèrie, datable entre 1912 i 1914.

(Barcelona, col·lecció Institut d'Art i Investigació)

ELS GRAVATS DE
ROSA RIERA,
UNA ARTISTA CATA-
LANA AL PARÍS
AVANTGUARDISTA

ROSA RIERA

FOU PINTORA, IL·LUSTRADORA, DECO-
RADORA DE CERÀMICA I GRAVADORA.

Tot i conèixer poc de la seva vida –no sabem ni quan va néixer ni quan va morir–, sabem que anà a París de la mà del seu company, el també pintor Eduard Egozcue (1886-1915). En aquesta ciutat tingué l'oportunitat i el privilegi de compartir l'experiència de les avantguardes poc abans d'esclatar la Primera Guerra Mundial. S'imbuí dels aires cubistes i respirà els anhels dels artistes de l'Escola de París. Entre els anys 1912 i 1914, el seu nom aparegué a la premsa parisina i barcelonina. Dos crítics amb nom propi, el francès Guillaume Apollinaire i el català Josep M. Junoy, es referiren a la seva obra, sorpresos per la sinceritat i l'espontaneïtat que desprenia.

A banda de ser distingida per la ploma d'Apollinaire, reconegut teòric de les avantguardes i simpatitzant del cubisme, sabem que es relacionà amb Juan Gris. Entorn al 1911, el pintor executà un retrat de Riera que, tot i la

factura analítica que evidencia, resulta molt expressiu. Els trets esquemàtics de la cara revelen una dona d'anatomia robusta i caràcter decidit. A títol anecdòtic, caldria afegir aquí la descripció de l'artista catalana que aparegué en un article del diari *Gil Blas* del 20 de juliol de 1913 –traduït a *El Poble Català* el 19 de novembre del mateix any–, en què se la titllava, en un to dramàtic per no dir que folklòric, de bella espanyola, supersticiosa, gitana i tiradora de cartes. En aquest context artístic, és molt probable que també conegués Amadeo Modigliani, ja que la seva obra, com la d'Egozcue, formà part de la col·lecció del galerista Charles Malpel, molt vinculat al pintor italià. Segurament la parella compartí amb ell i la seva cort alguna vetllada als bohemis establiments del Lapin Agile o la Closerie des Lilas. Pel que fa a altres artistes vinguts de Catalunya, pogué coincidir amb Pablo Picasso, Josep de Togores o Manuel Humbert.

L'obra de Rosa Riera, i em refereixo tant a les pintures com a la decoració ceràmica i als gravats, posseeix un esperit ingenuista. El mateix articulista que descrivia l'artista de manera tan romàntica a *Gil Blas* destacava amb encert la seva naturalesa senzilla, allunyada de modernitats científiques i tècniques. I és que la simpli-

citat de la composició, del dibuix i del color que respiren les creacions de Riera contacta amb la més pura filosofia *naïf*, en la qual el que importa és el que es diu i no la manera com es diu. En un París que no havia oblidat la pintura essencialista de Henri Rousseau –el duaner amic de Picasso– i que mantenia ben viu l'interès pel primitivisme arribat de l'Àfrica i del Pacífic de la mà de Gauguin, Matisse, Derain o del mateix Picasso, les propostes de Riera no podien escandalitzar de cap manera, els nuclis avantguardistes. Riera convivia amb aquest ambient artístic on tot era possible i la realitat no tenia per què ser tangible. I en aquest sentit s'expressava.

Si bé l'aspecte formal de l'obra de l'artista no es distingeix per la seva tècnica, la iconografia que tracta és rica i plena de metàfores. Paratges i personatges d'un món imaginari apareixen en escenes idíl·liques pròpies de llegenda. Riera sembla evadir-se de les pautes que regeixen la vida adulta i sembla retornar a la infantesa en una voluntat de reivindicar la fantasia i l'instint primari. Una connexió, potser, amb el món de l'inconscient, que explorarien també Ernst, Magritte, Klee o Dalí. El canvi de segle havia portat canvis conceptuals i formals, que suggerien noves fórmules estètiques, i els avenços tèc-

tics, no del tot digerits, sacsejaven el món del coneixement i feien plantejar en algunes ments la conveniència de retornar als orígens. Aquesta mirada cap enrere només es podia aconseguir a través de la natura, d'allò primitiu o de la innocència infantil. En les escenes de Riera, doncs, acostumen a aparèixer figures femenines nues, símbols potser d'aquesta ingenuïtat tan preuada, que habiten sempre en paratges paradisiacs. Els seus cosos són estàtics, però les extremitats es contorsionen amb facilitat. Tot i el poc moviment, les anatomies s'allarguen a pleret i s'adapten al marc que les conté. No obstant això, l'entorn paisatgístic conserva un cert regust clàssic que fa pensar en l'ordre i la frescor del moviment noucentista català, del qual sens dubte Riera també era coneixedora. I és que en aquesta etapa de treballs plàstic, la coexistència entre primitivisme i classicisme, suposadament confrontats, no era tan estranya com pot semblar.

Totes les característiques analitzades fins aquí són aplicables a l'obra gravada de Riera, una bona mostra de la qual es presenta en l'edició d'aquestes tres matrius, gravades per les dues bandes, que custodia la Unitat Gràfica de la Biblioteca de Catalunya. En la cerca de l'autentici-

tat, Riera usa una tècnica antiga per gravar, la xilografia. Les sis reproduccions que ara tenim entre les mans transporten a aquest univers ancestral al qual m'he referit. De format petit, s'intueix en totes un entorn sinuós en el qual es retallen arbres o figures al·legòriques. A primer pla, talment com un ídol, la figura d'una dona –de mig cos o de cos sencer– ocupa l'atenció. Les models potser recorden les famoses tahitians de Gauguin –un petit homenatge al pintor aventurer? La simpleza formal ens acosta també a les composicions signades per Egozcue, Modigliani o Laurencin.

Rosa Riera fou una de les poques artistes catalanes, potser l'única, que tastà l'experiència de viure al París de les avantguardes. Gran desconeguda per a nosaltres, aquesta circumstància la converteix en una discreta heroïna a qui cal reconèixer una curiosa aportació a l'art del segle XX.

LLUÏSA SALA I TUBERT

Llicenciada en Història de l'Art

Setembre del 2007

XXIII

44 / 111

44 / 1111

44 | 111

66 / 111

64 / 1111

hh/1111

Aquest carpeta
s'ha acabat d'enllestir
a Olot,
a finals del mes
de novembre del 2007,
quan el dia
és més curt
i
l'hivern
s'acosta.

